

Οδηγός Εκπαιδευτή

Ενότητα 6

Σύνθετα μέσα επικοινωνίας

Όνομα παρουσιαστή: _____

Ημερομηνία: _____

Πραγματολογία

Αν και η επίσημη γλώσσα των ατόμων με ΙΔΝ είναι μειωμένη και ανεπαρκής, δεν στερείται επικοινωνιακής αξίας (Rondal et al., 1980) . Πολύ συχνά, τα άτομα με IDD δεν έχουν κατακτήσει αυτούς τους βασικούς κανόνες συνομιλίας και οι αρχές του Grice για ποιοτική ανταλλαγή δεν γίνονται σεβαστές.

Οι πτυχές της επικοινωνίας μεταξύ συνομηλίκων σε ιδρυματικά και σχολικά περιβάλλοντα έχουν τεκμηριωθεί από πολλούς συγγραφείς (Abbeduto, 1991; Abbeduto & Rosenberg, 1980; Comblain & Elbouz, 2002) (. Σε αυτό το πλαίσιο, η ανάπτυξη ικανότητας στη λεκτική επικοινωνία ορίζεται ως η διαδικασία απόκτηση γνώσεων σχετικά με το πώς να χρησιμοποιείτε και να κατανοείτε τη γλώσσα για να είστε ευαίσθητοι στους στόχους, τις αισθήσεις και τις δυνατότητες των άλλων συμμετεχόντων (Abbeduto , 1991), πέντε τομείς της λεκτικής επικοινωνίας πρέπει να εξεταστούν και να μελετηθούν στροφές συνομιλίας, (2) ειδοποίηση των αναφορών στη συνομιλία, (3) διαχείριση φωνητικών πράξεων, (4) συνεισφορά των εταίρων στη συνομιλία και διαχείριση του θέματος της συνομιλίας και (5) αιτήματα για διευκρίνιση.

Ομιλητική στροφή

Η στροφή είναι απαραίτητη στη διαπροσωπική επικοινωνία. Αντιπροσωπεύει την επικοινωνιακή εμπειρία που απαιτείται για την κατανόηση των κανόνων που διέπουν τη συνομιλία. Όπως δείχνει η έρευνα σε αυτόν τον τομέα, τα άτομα με IDD δεν έχουν πάρα πολλά προβλήματα σε αυτόν τον τομέα, τουλάχιστον στη διαχείριση και οργάνωση ανταλλαγών με τους γονείς/συγγενείς τους.

Προβλήματα εμφανίζονται μόνο στο 10% των συνομιλιακών ανταλλαγών, το οποίο είναι περίπου το ίδιο ποσοστό σφαλμάτων όπως στους νευροτυπικούς ενήλικες (Abbeduto & Rosenberg, 1980). Αυτά τα δεδομένα υποδεικνύουν ότι εάν η πραγματιστική γνώση δημιουργεί προβλήματα για τα άτομα με ΙΔΝ, δεν φαίνεται ότι η προέλευσή τους πρέπει να αναζητηθεί στις ικανότητές τους στη συνομιλία.

Η κατάσταση μπορεί να απεικονιστεί ως εξής:

Ειδοποίηση των αναφορών στη συνομιλία

Η επιτυχία των συνομιλιακών αλληλεπιδράσεων εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, συμπεριλαμβανομένης της ακριβούς ειδοποίησης των ανθρώπων, των τόπων και των πραγμάτων στα οποία αναφέρεται ο ομιλητής στην ομιλία του.

Αυτή η πτυχή της συζήτησης εγείρει όλο το ζήτημα της χρήσης των δεικτών (π.χ. αντωνυμίες, επιρρήματα τόπου, χωρικές προθέσεις), δηλαδή ενότητες που υπάρχουν στον λόγο των οποίων η σωστή ερμηνεία μπορεί να γίνει μόνο με αναφορά στο πλαίσιο (π.χ. εδώ, πίσω, τώρα, κ.λπ.) ή σε πληροφορίες που είχε δώσει προηγουμένως ο ομιλητής (π.χ. προσωπικές αντωνυμίες).

αντωνυμίες).

Τα νευροτυπικά παιδιά προσχολικής ηλικίας αναγνωρίζουν την ανάγκη να προσαρμόζουν τις ομιλίες τους σύμφωνα με τις αισθητηριακές ικανότητες και τις ικανότητες επεξεργασίας πληροφοριών των συνομιλητών τους. Ωστόσο, μόνο μετά την ηλικία των 7 ετών συνειδητοποιούν την ανάγκη να λάβουν υπόψη την κατάσταση της συνομιλίας για να δημιουργήσουν εκφράσεις στις οποίες ο αναφορέας διαφοροποιείται σαφώς από άλλους πιθανούς αναφορικούς στο περιβάλλον. Ενώ τα νευροτυπικά παιδιά φαίνονται ικανά, από την ηλικία των 10 ετών, να επιτύχουν τέλεια σε μια εργασία αναφοράς επικοινωνίας, τα άτομα με IDD δεν κατέχουν αυτή τη δεξιότητα και έχουν σημαντικές δυσκολίες με αυτό το είδος εργασίας. Αποτυγχάνουν να διατυπώσουν μηνύματα που περιέχουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για να τα ερμηνεύσει ο ομιλητής χωρίς αμφιβολία.

Γιατί τέτοιες δυσκολίες σε επικοινωνιακές πράξεις που περιλαμβάνουν αναφορική επικοινωνία; Εκτός από τη δυσκολία που αναφέρθηκε ήδη στη σωστή χρήση των δεικτών (αντωνυμίες, προσδιοριστές κ.λπ.), το άτομο IDD πρέπει να κατανοήσει σωστά το πλαίσιο στο οποίο λαμβάνει χώρα η ανταλλαγή, τις ανάγκες πληροφοριών του ομιλητή και τις δικές του ανάγκες επικοινωνίας.

Τα καθήκοντα αναφορικής επικοινωνίας παρέχουν έναν τρόπο εξέτασης της ευαισθησίας των παιδιών στις ανάγκες του ακροατή στην επικοινωνία, και επομένως εξέτασης των δυνατοτήτων του ατόμου για επιτυχημένη ανταλλαγή πληροφοριών (Comblain & Elbouz, 2002) . Αυτός ο τύπος εργασίας συνήθως περιλαμβάνει την παροχή πληροφοριών σχετικά με ένα αντικείμενο ή ένα γεγονός σε κάποιον που δεν είναι παρών. Πρακτικά, στην καθημερινή ζωή, αυτό θα μπορούσε να σημαίνει μια τηλεφωνική συνομιλία ή να πείτε σε κάποιον για τη μέρα σας που δεν την έχει περάσει μαζί σας. Αυτού του είδους οι εργασίες επιτρέπουν επίσης τη λήψη πληροφοριών σχετικά με την ικανότητα του ατόμου να είναι καλός δέκτης προσαρμόζοντας την πληρότητα των πληροφοριών που του δίνονται από τον ομιλητή.

Σε αυτές τις εργασίες ή καταστάσεις, ο *αποτελεσματικός ομιλητής* μπορεί να διακρίνει τα χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν μοναδικά ένα αντικείμενο ή ένα γεγονός που πρέπει να περιγραφεί, να παρουσιάσει αυτά τα χαρακτηριστικά σε ένα συνεκτικό μήνυμα και να αποκλείσει περιττές μη χρήσιμες πληροφορίες. Επιπλέον, τα καλά ηχεία προσελκύουν και διατηρούν την προσοχή του δέκτη και μπορούν να τροποποιήσουν το μήνυμά τους εάν ο δέκτης υποδείξει ότι δεν μπορεί να επιλέξει το αντικείμενο-στόχο ή παρουσιάζει αδυναμία κατανόησης. Ο *αποτελεσματικός δέκτης* είναι αυτός που μπορεί, ακολουθώντας ένα ακριβές μήνυμα, να δώσει την κατάλληλη απάντηση. Όταν τα μηνύματα δεν είναι πλήρη (για παράδειγμα, αναφέρονται σε περισσότερα από ένα στοιχεία), είναι ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε πώς αντιμετωπίζουν αυτήν την ανεπάρκεια. Μπορούν να πλαισιώσουν τον τύπο των ερωτήσεων που χρησιμοποιούνται συνήθως για να πει κάποιος ότι κάποιος δεν μπορεί να ενεργήσει στο ληφθέν μήνυμα;

Οι δεξιότητες του ομιλητή συνήθως αναπτύσσονται πριν από τις δεξιότητες του δέκτη σε αντίθεση με το φυσιολογικό πρότυπο για την ανάπτυξη της γλώσσας όπου η κατανόηση λέγεται ότι προηγείται της παραγωγής (Lloyd, 1994).

Σε μια μελέτη που διεξήχθη με αγόρια Fragile-X, οι Comblain και Elbouz (2002) έδειξαν ότι αυτοί οι συμμετέχοντες μπορούν να είναι αποτελεσματικοί ομιλητές και δέκτες, αλλά ότι η αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας εξαρτάται από τη φύση των πληροφοριών που πρέπει να επικοινωνήσουν. Επιβεβαιώνοντας τους Lambert και von Kaenel (1984) που έλαβαν με συμμετέχοντα στο σύνδρομο Down, επισημαίνουν ότι η ικανότητα των ομιλητών TDI να παρέχουν σχετικές πληροφορίες στους δέκτες εξαρτάται στενά από την ποσότητα και το είδος των πληροφοριών που πρέπει να παρέχονται. Οι δυσκολίες εμφανίζονται κυρίως με χωρικές και τακτικές πληροφορίες που υποδηλώνουν την κυριαρχία του λεξιλογίου και των εννοιών που φαίνεται να είναι ανεπαρκής στα περισσότερα άτομα IDD.

Διαχείριση λεκτικών πράξεων

Η παραγωγή γλώσσας κατά τη διάρκεια μιας αλληλεπίδρασης είναι μια κοινωνική πράξη με την οποία ο ομιλητής προσπαθεί να επηρεάσει τους άλλους συμμετέχοντες στη συνομιλία. Ο ομιλητής κάνει ερωτήσεις, υποστηρίζει προτάσεις, διατάζει, αναφωνεί και ούτω καθεξής. Η γνώση των παιδιών αυτών των λεκτικών πράξεων δεν είναι πλήρης πριν από την ηλικία των 8 ή 9 ετών, παρόλο που είναι σε θέση να αναγνωρίσουν μερικές από αυτές από την ηλικία των 2 ή 3 ετών.

Τα παιδιά με IDD παρουσιάζουν ήδη καθυστέρηση στην ανάπτυξη αυτών των πρώτων λεκτικών πράξεων (Abeduto, 1991). Ωστόσο, αυτή η καθυστέρηση δεν φαίνεται να εμποδίζει τους ενήλικες με IDD να είναι σε θέση να παράγουν όλες τις βασικές κατηγορίες λεκτικών

πράξεων που παράγονται από νευροτυπικούς ενήλικες. Οι ήπιοι έως μέτριοι ενήλικες με IDD μπορούν να παράγουν αποτελεσματικά δηλώσεις, ερωτήσεις, να δώσουν εντολές και να εκφράσουν μια ιδέα (Rosenberg & Abbeduto, 1980). Σε ορισμένες περιπτώσεις, ωστόσο, η επιλογή της μορφής ομιλίας είναι ανακριβής. Για παράδειγμα, στην περίπτωση των αιτημάτων, η επιλογή της ευγενικής μορφής γίνεται πιο σπάνια από ό,τι στην περίπτωση των νευροτυπικών παιδιών ή ατόμων (π.χ.: προτιμάται το «άλλο γλυκό» από το «μπορώ να έχω άλλο γλυκό;»).

Η κατάσταση μπορεί να απεικονιστεί ως εξής:

Οργάνωση του θέματος της συζήτησης

Σε μια συνομιλία, οι συμμετέχοντες προσδιορίζουν ένα θέμα αμοιβαίου ενδιαφέροντος για το οποίο ανταλλάσσουν ιδέες. Αυτός ο τύπος συμπεριφοράς έχει μελετηθεί πολύ λίγο σε άτομα με IDD. Οι Abbeduto και Rosenberg (1980) προτείνουν από έρευνα σε τρεις τριάδες ενηλίκων με IDD ότι η οργάνωση του θέματος της συνομιλίας είναι καλά ανεπτυγμένη. Η εργασία τους βασίζεται στον υπολογισμό του διαδοχικού αριθμού στροφών της ομιλίας για το ίδιο θέμα. Ωστόσο, μια ανάλυση του περιεχομένου των ανταλλαγών δείχνει ότι τα υποκείμενα του Abbeduto και του Rosenberg χρησιμοποιούν πολλές παρεμβολές και συμπληρώματα (για παράδειγμα, ω, χμ, χμ, κ.λπ.) για να διατηρήσουν την αλληλεπίδραση. Αυτές οι παραγωγές δεν έχουν σημασιολογική σημασία και δεν παρέχουν πληροφορίες για το θέμα της συζήτησης. Στην πραγματικότητα, οι IDD διατηρούν την αλληλεπίδραση αλλά τις περισσότερες φορές αποτυγχάνουν να προωθήσουν το θέμα της συζήτησης και της ανταλλαγής ιδεών.

Επιπλέον, όταν δεν κατανοούν το περιεχόμενο της ανταλλαγής ή τον στόχο της, πολύ σπάνια ζητούν διευκρινίσεις (π.χ. να κάνουν ερωτήσεις, να ζητούν αναδιατύπωση κ.λπ.).

Η δυσκολία στη διαχείριση πράξεων επικοινωνίας και στη διατήρηση μιας συνομιλίας με εποικοδομητικό και ενημερωτικό τρόπο είναι αναμφίβολα επειδή η κατανόηση μιας έκφρασης δεν είναι απλώς θέμα κατανόησης όσων λέγονται ρητά: πρέπει να εξετάσουμε το σιωπηρό περιεχόμενο οποιασδήποτε επικοινωνιακής παρέμβασης, ένα περιεχόμενο που

είναι προσβάσιμο μόνο με ανάκτηση της πρόθεσης του ομιλητή. Για να εξηγήσει αυτή τη διαδικασία, ο Grice (1979) εισάγει την έννοια της πρόθεσης στην επικοινωνία και αναπτύσσει τέσσερις αρχές επικοινωνίας που ακολουθεί ο ομιλητής για να επικοινωνήσει με έναν συνομιλητή. Αυτά αναφέρονται συνήθως ως Maxims του Grice.

Από αυτή την άποψη, η βάση της επιτυχημένης επικοινωνίας βασίζεται σε μια αρχή συνεργασίας. Από αυτή την άποψη, η βάση της επιτυχημένης επικοινωνίας στηρίζεται σε μια αρχή συνεργασίας: καθένας από τους συμμετέχοντες στη συζήτηση προσπαθεί να συνεισφέρει ορθολογικά και συνεργατικά στη συζήτηση για να διευκολύνει την ερμηνεία των δηλώσεων.

Αρχή συνεργασίας - προσαρμογή στη γενική κατεύθυνση της συνομιλίας

Αν μου ζητηθεί να πάρω μέρος σε ένα παιχνίδι με μπάλα. Είμαι ελεύθερος να αποδεχτώ ή να αρνηθώ. Εάν δεχτώ, πρέπει να ακούσω τους κανόνες του παιχνιδιού πριν μπορέσω να λάβω μέρος στη δραστηριότητα.

→ Οι παρεμβάσεις μου πρέπει να γίνονται την κατάλληλη στιγμή στη συζήτηση

Λάθος: διακόπτω τις εξηγήσεις του εκπαιδευτή ή μιλάω ταυτόχρονα με τους συμπαίκτες μου

Σωστό : περιμένετε μέχρι το τέλος της εξήγησης για να κάνετε μια ερώτηση ή να ζητήσετε επανάληψη

Η αποτελεσματική συμμετοχή στη συζήτηση πρέπει επίσης να λαμβάνει υπόψη τις διάφορες αρχές (μέγιστες) που διέπουν τις σχέσεις μεταξύ των συμμετεχόντων: (1) ανώτατο όριο ποσότητας, (2) ανώτατο όριο ποιότητας, (3) ανώτατο όριο σχέσης ή συνάφειας και (4) ανώτατο όριο του τρόπου ή τροπικότητας.

Μέγιστη ποσότητα

Κάθε ομιλητής πρέπει να δίνει όσες πληροφορίες χρειάζεται και όχι περισσότερες. Η ανεπαρκής πληροφόρηση ή η έλλειψη πληροφοριών είναι επιζήμια για τη συνομιλία, όπως πολύ περισσότερες πληροφορίες από τις απαραίτητες μπορεί επίσης να είναι επιζήμιες για τη συνομιλία. Η συζήτηση μπορεί να αποκλίνει προς ασήμαντες λεπτομέρειες ή οι συμμετέχοντες μπορεί να οδηγηθούν σε λανθασμένα συμπεράσματα.

Μέγιστη ποσότητα - Μην δίνετε πάρα πολλές ή πολύ λίγες πληροφορίες

Ο Ζαν διασκεδάζει και γελάει. Λέει στους γονείς του για την ημέρα του και θέλει να εξηγήσει ότι αυτός και οι φίλοι του έπαιζαν ποδόσφαιρο και ότι όταν η μπάλα κλωτσήθηκε πολύ δυνατά, προσγειώθηκε έξω από την περιοχή παιχνιδιού στον κήπο του γείτονα .

Λάθος: Ήταν πολύ σκληρό, οπότε η μπάλα έπεσε στα λουλούδια.

→ Η παρέμβαση του Jean περιέχει πολύ λίγες πληροφορίες ώστε οι γονείς του να κατανοήσουν την κατάσταση και να γελάσουν μαζί του.

Σωστό : Παίζαμε ποδόσφαιρο στο σχολείο και σουτάρα πολύ δυνατά και η μπάλα έπεσε στα λουλούδια του γείτονα .

Μέγιστη ποσότητα

Οποιαδήποτε συνεισφορά στη συζήτηση πρέπει να πληροί τις προϋποθέσεις της ειλικρίνειας και της ορθότητας. Αυτό σημαίνει ότι κάθε συμμετέχων στη συζήτηση πρέπει να είναι ειλικρινής και να μιλάει με βάσιμους λόγους. Με άλλα λόγια, οι συμμετέχοντες πρέπει να έχουν καλούς λόγους για να πουν αυτό που λένε και στοιχεία που να υποστηρίζουν τις δηλώσεις τους.

Μαξίματα ποιότητας και σχέσης - Μην πείτε τίποτα ψεύτικο ή άσχετο

Ο παιδαγωγός ρωτά τον Jean, ο οποίος έχει βάλει το βιβλίο μαγειρικής στην κουζίνα μετά τη δραστηριότητα του ψησίματος. Ο Ζαν δεν είχε λάβει μέρος στη μαγειρική δραστηριότητα και έτσι δεν μπορούσε να απαντήσει στην ερώτηση.

Λάθος: το πήρε η Άννα. Είναι πάνω στο τραπέζι.

→ Το σχόλιο του Jean είναι άσχετο: (1) δεν απαντά στην ερώτηση και (2) δεν μπορεί να απαντήσει επειδή δεν συμμετείχε στη δραστηριότητα.

Σωστό : Δεν ξέρω ότι δεν έλαβα μέρος στη δραστηριότητα.

Μέγιστο τροπικότητας/τρόπου

Για να είναι αποτελεσματική η επικοινωνία, είναι σημαντικό να επικοινωνείτε με σαφήνεια και να αποφεύγετε κάθε περιττή ασάφεια ή πολυπλοκότητα.

Μέγιστη τροπικότητα/τρόπο - Να είστε σαφείς, να αποφεύγετε την ασάφεια, να είστε σύντομοι και τακτοποιημένοι.

Ο Jean λέει στους γονείς του ότι έχει μιλήσει με τους φίλους του Paul και James και ότι ο James τον κάλεσε στο πάρτι γενεθλίων του.

Λάθος: Συνάντησα τον Παύλο και τον Τζέιμς. Με κάλεσε στο πάρτι γενεθλίων του.

→ Δεν ξέρουμε σε ποιον αναφέρεται η αντωνυμία «αυτός». Υπάρχει λοιπόν κάποια ασάφεια στο κείμενο, αφού το «αυτός» μπορεί να αναφέρεται στον Παύλο ή στον Ιάκωβο.

Σωστό : Συνάντησα τον Παύλο και τον Τζέιμς. Ο Τζέιμς με κάλεσε στο πάρτι γενεθλίων του.

Κάθε φορά που παράγεται μια ομιλία, ο ομιλητής και ο δέκτης πρέπει να συνεργάζονται για να προωθήσουν την ανταλλαγή προς έναν κοινό στόχο: τη μετάδοση πληροφοριών.

Ο ομιλητής και ο δέκτης θεωρούν σιωπηρά ότι ο άλλος σέβεται την αρχή της συνεργασίας.

Η επικοινωνία είναι αποτελεσματική και οι κανόνες της επικοινωνιακής πράξης τηρούνται όταν: παρέχονται όλες οι απαραίτητες και επαρκείς πληροφορίες για την κατανόηση αυτού

που λέγεται, ο ομιλητής το εκφράζει ξεκάθαρα, αυτό που λέγεται είναι ακριβές και σχετικό με το θέμα της συζήτησης.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, ωστόσο, πρέπει να κάνουν υποθέσεις σχετικά με το νόημα αυτού που λέγεται και να συμπληρώσουν πιθανά κενά στις πληροφορίες κάνοντας συμπεράσματα.

Βιβλιογραφία

- Abbeduto , L. (1991). Ανάπτυξη λεκτικής επικοινωνίας σε άτομα με μέτρια έως ήπια νοητική υστέρηση. Στο NW Bray (Éd .), *International Review of Research in Mental Retardation* (Τόμος 17, σελ. 91-115). Ακαδημαϊκός Τύπος. [https://doi.org/10.1016/S0074-7750\(08\)60104-4](https://doi.org/10.1016/S0074-7750(08)60104-4)
- Abbeduto , L., & Rosenberg, S. (1980). Η επικοινωνιακή ικανότητα των ενηλίκων με ήπια καθυστέρηση. *Εφαρμοσμένος Psycholinguistics* , 1 (4), 405-426. <https://doi.org/10.1017/S0142716400009826>
- Comblain, A., & Elbouz , M. (2002). Το σύνδρομο Fragile-X : Τι γίνεται με το έλλειμμα στην πραγματιστική συνιστώσα της γλώσσας; *Journal of Cognitive Education and Psychology* , 2 (3), 244-265.
- Grice, HP (1979). Logique και συνομιλία. *Communications* , 30 (1), 57-72. <https://doi.org/10.3406/comm.1979.1446>
- Lambert, J.-L., & von Kaenel , B. (1984). Étude de la επικοινωνίας référentielle chez des infants handicapés mentaux. *Enfance* , 37 (1), 41-50. <https://doi.org/10.3406/enfan.1984.2829>
- Rondal , JA, Lambert, JL, & Sohier , C. (1980). Λεκτική και μη λεκτική μίμηση σε παιδιά με σύνδρομο Down και μη σύνδρομο Down καθυστερημένα. *Enfance* , 3 , 107 - 122. <https://doi.org/10.3406/enfan.1980.2724>